

ALİ FUAD BAŞGİL'İN GENÇLERE YÖNELİK TAVSİYELERİ VE İDEAL GENÇLİK TASAVVURU

ALİ FUAD BASGIL'S ADVICES FOR YOUNGS AND HIS IMAGINATION OF IDEAL YOUTH

MUSTAFA BAYAR*

ABSTRACT

Youth is the time of life when physical, emotional and psychological changes occur quickly. Physical and psychological changes occurring through this time from childhood to mid-age might be a source of tension. Because youth is known as the most problematic time of human life. Youth needs a good guidance and moral support to surmount this troubled time. Ali Fuad Başgil is a thinker of ours guiding youth, speaking to them and leading them with his knowledge and experience. Başgil offered many advices in way of approaching the youth with tolerance and not cast them out of society. These advices are still valid at modern times. This study aims to analyze Ali Fuad Başgil's recommendations to youth and the matters he brings forward for the education of the youth.

Keywords: Youth, Youthful Period, Model (Example), Will, To Become Successful, Moral Value, Guidance.

Öz

Gençlik yılları fiziksel, duygusal ve ruhsal değişimlerin hızlı yaşandığı bir dönemdir. Çocukluktan orta yaşa giden bu süreçte meydana gelen fiziksel ve ruhsal değişiklikler genç için önemli bir gerilim kaynağı olabilmektedir. Zira gençlik dönemi insan hayatının en sorunlu yılları olarak bilinir. Gençlerin bu sıkıntılı dönemi olumlu bir şekilde atlatabilmeleri için iyi bir rehberliğe ve manevi desteğe ihtiyaçları vardır. Ali Fuad Başgil, bilgi ve tecrübesiyle gençlere rehberlik eden, onlarla konuşan, yol gösteren bir mütefekkirimizdir. Başgil, gençlere hoşgörü ile yaklaşıp toplumdan dışlamadan onları kazanma yolunda bazı tavsiyelerde bulunmuştur. Bu tavsiyeler günümüzde de hâlâ geçerlidir. Bu makalede Ali Fuad Başgil'in gençlere olan tavsiyeleri ve gençlik eğitiminde öne çıkardığı hususları incelemek amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Gençlik, Gençlik Çağı, Model (Örnek), İrade, Başarılı Olmak, Ahlakî Değer, Rehberlik

Gönderim Tarihi: 29.08.2017 Kabul Tarihi: 21.09.2017

muhafazakârdüşünce • yıl:14 - sayı:52 • Eylül-Aralık 2017 ■ 119

* Öğretmen, Doktora Öğrencisi.

1. Giriş

İnsan hayatını gelişim özellikleri bakımından bebeklik, çocukluk, gençlik, yetişkinlik ve yaşlılık olmak üzere çeşitli dönemlere ayırmak mümkündür. Gençlik, çocukluk ile yetişkinlik arasındaki dönem olarak tanımlanır. Bir takım gelişim özellikleri itibarıyla diğer dönemlerden ayrılan gençlik çağı, görev ve sorumlulukların üstlenilmeye başlandığı, yetişkinler arasına katılma sürecinin yaşandığı ve kişinin dini açıdan mükellef olarak kabul edildiği bir dönemdir (Gündüz, 2015: 97). Bu dönemin başlangıç ve bitiş yaşının kesin sınırları hakkında görüş birliği yoktur. Bazı araştırmacılar, 17-25 yaş aralığı için gençlik tabirini kullanırken (Özgü, 1973: 163) bazıları da gençlik döneminin ortalama olarak 12/13-20/21 yaş aralığına rastlayan bir dönem olduğunu ifade ederler (Hökelekli, 1998: 266). Birleşmiş Milletler Örgütü (BM) 12-24¹ (Baran, 2013: 10), UNESCO ise 15-25 yaş aralığını gençlik dönemi olarak öngörmektedir (Koç, 2003: 115; Güçlü, 2013: 161). Ülkemizde ise BM'nin belirlediği yaş aralığı gençlik dönemi olarak kabul edilir. Genellikle 12-15 yaşları arası “*ilk gençlik*” dönemi, 15-21 yaşları arası “*asıl gençlik*” dönemi, 21-25 yaşları arası “*uzamış gençlik*” dönemi olarak bilinmektedir (Yörükoğlu, 1993; 13).

İslam âlimlerine göre buluşa erme yaşı, gençlik çağının başlangıcı olarak kabul edilir. Dolayısıyla kavram olarak ergenlikle gençlik aynı anlamı ifade etmekte, yerine göre her ikisi de kullanılabilir (Hökelekli, 1998: 255). Ancak gençlik yaşının son sınırıyla ilgili İslam âlimleri arasında görüş birliği yoktur. Gençliğin sonu ile olgunluğun başlangıç safhalarının kesin bir şekilde ayrılabilmesi bu ihtilafın başlıca sebebi olarak görmek mümkündür (Kara, 2003: 14- 16).

Bir toplumun devamının sağlanması, sahip olduğu nitelikli genç nüfusa bağlıdır. Nitelikli gençlik, toplumun kalkınma ve gelişme potansiyelinin en önemli unsurlarından biridir. Bu bağlamda Cemil Meriç, gençleri geleceğimiz ve devamımız olarak görür ve gençliğin önemine dikkat çeker. İnsani erdemlerle donatılmış, her yönden iyi yetişmiş, ruhen ve beden dinamik bir gençliğe sahip olmak bir toplumun bekası için kaçınılmazdır.

Gençlik çağı değişim ve arayışın en belirgin olarak gözlenebildiği, kendisinden başlayarak var olan her şeyin sorgulandığı, eski bir deyimle “*kün-hüine vakıf olma*” duygusunun güçlü bir şekilde hissedildiği bir dönemdir (Gündüz, 2015: 99). Genel anlamda bu çağın bir takım fizyolojik gelişme

1 Avrupa ülkelerinde gençlik yaşı ile ilgili farklı rakamlar olduğu görülmektedir. Örneğin: Avusturya'da 13-30, Belçika'da 0-25, Fransa'da 16-26, Norveç'te 13-25, İtalya'da 15-30 yaş aralığı gençlik dönemi olarak kabul edilir (Yıldız, & Atasoy, vd, 2013: 213).

ve değişmeler yanında, ruhsal bakımdan da pek çok değişikliği beraberinde getirdiğini söylemek mümkündür. Çocukluktan orta yaşa giden bu süreçte meydana gelen fiziksel ve ruhsal değişiklikler genç için önemli bir gerilim kaynağı olabilmektedir. Bu zor dönemi olumlu bir şekilde atlatılabilmek için gençlerin iyi bir rehberliğe ve manevi desteğe ihtiyaçları vardır. Hata yapma ihtimalinin yüksek olduğu bir dönemde gençlere rehberlik ederek yol gösterme sorumluluğunun ihmal edilmemesi gerekmektedir. Zira gençlerin düşünce ve davranış dünyalarının şekillenmesi iyi bir yönlendirme ile mümkün olabilir.

Ali Fuad Başgil², gençlerimize nasıl sahip çıkmamız konusunda kafa yoran, gençliğe yön veren, yol gösteren, onlarla konuşan Cumhuriyet döneminde yetişmiş önemli şahsiyetlerden biridir. Ona göre gençlerin çoğunun cesaretinin kırılmasının ve başarısız olmalarının en önemli sebeplerinden biri rehberlikten, manevi destekten mahrum olmalarıdır (Başgil, 2014: 16). Başgil, “Gençlerle Baş Başa” adlı eserinde bilgi ve tecrübesiyle genç nesillere rehberlik etmiş, gençlere başarılı olma yolunun tehlikeli düşmanlarını anlatmış ve başarıya ulaşmanın şartları üzerinde durmuştur. Ayrıca terbiyenin ruh ve karakter üzerindeki tesiri ve verimli çalışma şartlarıyla ilgili gençliğe yol gösterici önemli tespitlerde bulunmuştur. Bu eserin ilk baskısı 1949 yılında yapılmış olup, yazarın daha önce gençlere verdiği konferansların genişletilerek yayınlanmasından oluşmaktadır. Başgil eser hakkında şunları ifade eder: “Bu kitap, bir uzmanlık eseri değildir. Sadece fikri çalışma atölyesinin genç ve tecrübesiz çıraqları için faydalı olacak bir rehberdir” (Başgil, 2014: 15).

Dürüst ve ahlaklı fertlerin oluşturduğu duyarlı bir toplum meydana getirmek için öğüt verici türde eserlere her kültürde rastlamak mümkündür. İslam düşüncesi ve edebiyatında bu eserler “nasihatname” ismiyle anılmıştır. Bu tür eserlerin yazılış amacı, insanların ahlaklı ve olumlu karakter özelliklerine sahip olmalarını sağlamaktır. İskender Pala, Başgil’in “Gençlerle Baş Başa” adlı eserini Cumhuriyet döneminde yazılmış modern nasihatname olarak değerlendirir (Pala, 2006: 409-410).

2 Ali Fuad Başgil, 1893 yılında Samsun’un Çarşamba ilçesinde doğmuştur. İlköğrenimini Çarşamba’da, ortaöğrenimini ise İstanbul’da başlamış, Paris’te bitirmiştir. Yükseköğrenimine Fransa’da devam eden Başgil, Grenobel Hukuk fakültesinden mezun olmuş, Paris Hukuk fakültesinde “Boğazlar Meselesi” konulu teziyle doktorasını tamamlamıştır. 1929 yılında yurda döndükten sonra ilk resmi görevi Millî Eğitim Bakanlığı Yüksek Öğrenim Genel Müdür yardımcılığıdır. 1930 yılında Ankara Hukuk Fakültesinde doçent, bir yıl sonra aynı fakültede profesör olarak tayin edilmiştir. Uzun yıllar İstanbul Üniversitesi ve Ankara Üniversitesi’nde hocalık yapan Başgil, 1961 yılında emekli olmuştur. 1967 yılında 74 yaşındayken İstanbul’da vefat etmiştir. Gençlerle Baş Başa, Din ve Laiklik, 27 Mayıs İhtilali ve Sebepleri, Türkiye İş Hukuku, Türkçe Meselesi, Demokrasi ve Hürriyet, İlim Işığında Çözüm Meseleleri en önemli eserleri arasındadır (Ayrıntılı bilgi için bkz. Özçelik, 1992: 128-130; Kılıç, 2012: 171-174).

Adı geçen eser, genç nesillerde olumlu davranış değişikliğini gerçekleştir-
meyi amaçlayan bir öğüt kitabı olmasının yanında güçlü pedagojik unsurlar
da taşımaktadır. Yazıldığı dönemdeki gençlik problemlerinin neler olduğu-
nu tespit etmek açısından da önemli olduğu söylenebilir. Bize düşen görev
Başgil'in birikimini ve tecrübesini genç nesillere aktarmak ve gençlikle ilgili
düşüncelerini belirlemektir. Başgil'in gençlere olan tavsiyeleri ve bu tavsiye-
lerin günümüz gençliği açısından önemi, gençlik eğitimi için öne çıkardığı
hususlar ve ideal gençlik anlayışı bu makalenin amacını oluşturmaktadır.
Çalışmamızda nitel araştırma yöntemlerinden "doküman inceleme yontemi"
kullanılmış ve ulaşılan bulguların betimsel analiz tekniği ile çözümlen-
mesi yoluna gidilmiştir.

2. Başgil'in Gençlere Tavsiyeleri ve İdeal Gençlik Tasavvuru

Gençlerin yaratıcı özelliklerini fark edip kullanmaları gerektiğini düşü-
nen Başgil, onlarda var olan potansiyelin ortaya çıkması için dostane üslu-
buyla her nesle ilham kaynağı olacak önemli nasihatlerde bulunduğu görü-
lür. Hiç şüphesiz onun amacı geleceğin ümidi olan gençleri bunalımdan,
iradesiz ve cesaretsiz yaşamaktan kurtarmaktır. Başgil, gençlerden bir atılım
yapmalarını, yüce amaçlar elde etmek adına yeni şeyler öğrenmelerini, mü-
cadeleci bir ruha sahip olmalarını istemekte, onları kendi özüne dönmeleri,
maddeciliğin/modernitenin pırlıtlı ve aldatıcı görüşüne kapılmamaları ko-
nusunda uyarmaktadır. Ona göre kendi özüne dönmek ahlaki ve milli de-
ğerlerle bütünleşmek, kendin olmaktır.

Başgil'in düşüncesinde gençlik, sistemli bir eğitim ile yüksek amaçları
hedefleyecek şekilde disipline edilmelidir. Onun gençlere yönelik öğüt-
lerinden nasıl bir gençlik tasavvur ettiğini anlamak mümkündür. Ayrıca
Başgil'in bu öğütleri ile gelecek kuşakların iyi yetişmesi ve ideal gençliğin
oluşması adına gençlik eğitiminde dikkat edilecek hususların ipuçlarını da
verdiği söylenebilir. Başgil gençlere, arkadaş seçimine dikkat etmeleri, ahlaki
ve dini değerlere bağlı olmaları, başarılı olmak için planlı çalışmaları, iradele-
rine hâkim olmaları ve iyi örnekleri model almaları konusunda tavsiyelerde
bulunduğu görülmektedir. Bu öğütleri sırasıyla incelemeye çalışalım.

2.1. Arkadaş Seçimine Dikkat Etmek

Sosyal bir varlık olan insanın kişiliğinin gelişmesinde ailesi kadar yakın
çevresinin de etkisi büyüktür. Yaratılışının gereği olarak etkilenmeye elveriş-
li olan insan, kişiliğini ve toplumsal karakterini kazanırken, yaşadığı çevre ile

sıkı bir etkileşimde bulunur. Arkadaş çevresi etkileşimin en yoğun olduğu ortamlardan biridir. Özellikle gençlik döneminde arkadaş çevresinin olumlu ve olumsuz etkileri oldukça fark edilir boyutlardadır (Aydın, 2011: 195). “Üzüm üzüme baka baka kararır”, “Bana arkadaşını söyle, sana kim olduğunu söyleyeyim” gibi atasözleri de arkadaş çevresinin çocuklar ve gençler üzerindeki etkisinin çok önemli olduğu gerçeğini vurgulamaktadır.

Başgil, arkadaşın ahlak terbiyesinde ve başarılı olmadaki rolünün öneme dikkat çekerek, gençlere kötü arkadaşın, bir kişinin başına gelecek en büyük felaket olduğunu ifade eder (Başgil, 2014: 21). Ona göre kötü arkadaş kişinin meşru fikirlerini gerçekleştirmesine engel olur ve kendisine benzemek için dost dilini kullanır (Başgil, 2014: 22). Sözleri ve hareketleri ile kötü bir arkadaşın birey üzerinde yaptığı etki, en iyi söz ve öğüt ile yapılamaz (Başgil, 2014: 36). Başgil gençleri sadece kötü arkadaş konusunda uyarır. Aynı zamanda kötü arkadaşın niteliklerinden de bahsederek dikkatli olmalarını ister. Ona göre kötü arkadaşın nitelikleri şöyledir.

- Çalışan insanlardan rahatsız olur
- Başarıyı ve başarılı olmayı küçümser, alaya alır.
- Kötülüğü yaymada sinsice davranır
- Kişiyi kendine imrendirmek için her türlü şaklabanlığı yapar
- Her fırsatta sözleriyle ve tavırlarıyla kötülüğü aşılamaya çalışır.

Gençler, arkadaş olacakları kimselerde bir takım şartlar ve özellikler aramaları gerekir. Başgil'e göre bu özellikler çalışkanlık, dürüstlük ve iyilikseverliktir. Zira bu iyi huylara sahip olan birey, diğer bütün meziyetlere de sahip demektir. Bu şartları taşımayan kimselerle arkadaşlık edilmemelidir (Başgil, 2014: 22). Başgil'in arkadaş seçiminde fitri uygunlukların göz ardı edilmemesine dikkat çekerek doğruluk, dürüstlük gibi ahlaki değerleri temel kriter olarak gördüğü, bu kriterleri taşımayanlarla arkadaşlık yapılmaması gerektiği kanaatini taşıdığı anlaşılmaktadır. Birçok İslam düşünürü de arkadaş olarak seçilecek kimsede sağlam karakter, güzel ahlak, çalışkanlık gibi vasıfların bulunması gerektiğini ifade etmişlerdir (Zernuci, 2011: 96; Bayraktar, 2010: 277-278; Koç, 1999: 107-111). Örneğin Mevlana'nın arkadaş seçiminde doğruluk, dürüstlük ve edepli olma özelliklerini ön plana çıkardığı görülmektedir. Ona göre kaypak, sözünde durmayan, edep ve terbiyeden uzak insanlarla dostluk kurmak; arkadaş sayısını çoğaltmaz. Bunlar insanla diğer dostlarının arasını açmak için fırsat kollarlar. Dolayısıyla bu

tür kimselere uymamak, onları dost edinmemek gerekir (Rumi, 2004: 415; Bardakçı, 2005: 276).

Hayatta her insanın kendisiyle samimiyet kuracağı, duygularını ve üzüntülerini paylaşacağı dostlara ihtiyacı vardır. Gençlere bu konuda önemli tavsiyelerde bulunan Başgil, dost kazanmak için cömert olunmalıdır. Çünkü cimri kimsenin dostu yoktur. Dostluğun gerçek dostluk olabilmesi için kişisel menfaat üzerine kurulmaması gerekir. İyi dost, dostluğunu kötü günde gösterendir. Dostluğun sağlam ve uzun süreli olabilmesi için sevgiye ve samimiyete dayanması gerekir. Bu, aynı zamanda İslam'ın da arzuladığı dostluk şeklidir. Böyle dostların, hataları önlemede, kusurları örtmede kişiye yardımcı olacağı muhakkaktır. Gençlikte kazanılan arkadaşlığın daha sağlam olacağını düşünen Başgil, bu hususu şöyle ifade eder: “*Gençliğinde iyi arkadaş kazan. Yaşlılıkta kazanılan arkadaşlık sağlam olmaz. Çünkü paslı teneke lehim tutmaz*” (Başgil, 2014: 74-75).

Başgil gençlere dostlarına karşı vefalı olmayı, düşmanlarına karşı da hoşgörülü olmayı öğütler. Zira vefa ve cömertlik yüksek ahlakın iki parlak işaretidir. Ayrıca arkadaşlık ilişkilerinde de ölçülü olunmalı, kaba şakalardan kaçınılmalıdır (Başgil, 2014: 75).

Çocukluk ve gençlik döneminde bireyin sosyal gelişimi için akran grubuna katılması bir zorunluluktur. Birey gerek okul gerekse mahalle arkadaşlarıyla kurduğu ilişkilerle sosyalleşmesini sürdürür ve kişilik özelliklerinin pek çoğunu arkadaş grubu içerisinde kazanır.

Gençlerin olumlu kişilik özelliklerine sahip olmaları için Başgil'in yaptığı uyarıların ve tavsiyelerin yerinde olduğu görülmektedir. Özellikle gençlik döneminde arkadaş seçimi bireyin benliğinin oluşmasında, problemleri kişiliğe sahip olup olmamasında önemli bir yeri vardır. Ailede kazanılan davranışlar arkadaş grubunun etkisiyle değişebileceğinden, birey iyi arkadaşlarla ilişki kuruyorsa, görüşleri ve davranışları iyi yönde gelişir. Eğer birey iyi olmayan bir grubun üyeleri ile arkadaşlık ediyorsa pek çok olumsuz davranışlar kazanabilir.

Günümüzde yapılan bazı araştırmaların sonuçları da arkadaş seçiminin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Bu araştırmalarda suça karışan çocukların çoğunluğunun bu suçları arkadaşlarıyla birlikte işlediği tespit edilmiştir (Akduman, G.G., Akduman, B., Cantürk, G., 2007: 156-161).

Olumsuz akran etkilerinin bir sonucu olarak genç, kimliğini kazanma çabası sırasında gruba ait olma, grup onayını yitirmeme uğruna olumsuz davranışlara yönelebilmektedir (İmamoğlu, 2015:116; Peker, 1991: 87). Bu

araştırmalar bize gençlerin arkadaş seçiminde bilinçli ve çok dikkatli olmaları gerektiğini göstermektedir.

TÜİK'in 2011 yılında yaptığı araştırmaya göre de anne-babaların 13-25 yaş grubundaki çocukları ile en çok arkadaş seçiminde problem yaşadıkları anlaşılmaktadır (TUİK, 2013). Ergenlik dönemiyle birlikte gençler, bağımsız hareket etme duygusunun bir sonucu olarak arkadaş çevresini genişletmek ve anne-baba bağımlılığından önemli ölçüde uzaklaşmak isterler. Bu aşamada özellikle giyim-kuşam, arkadaş seçimi gibi hususlarda aile büyüklerinin müdahalelerine tahammül edemez hale gelirler (Bahadır, 2002:266). Burada yapılması gereken açıkça müdahale etmek yerine, gençlerin bu dönemdeki sorgulamaya ve eleştirmeye olan yönelimlerinden yararlanarak olumsuz çevrenin sonuçları konusunda düşündürmek olmalıdır. Başgil'in bu konudaki tavsiyelerini, kötü çevrenin sonuçları üzerinde gençleri düşündürerek iyi ile kötüyü ayırt etme ve iyilerle arkadaş olma bilinci kazandırmak şeklinde değerlendirmek mümkündür.

Sonuç olarak Başgil, gençlik döneminde arkadaş etkisini gencin davranışlarına yön veren önemli bir etken olarak görmektedir. İnsan tabiatı, arkadaşının hem iyiliğini hem de kötülüğünü alır. Bireyin iyi ahlak kazanmasında, müspet insanlarla arkadaşlık etmesinin rolü büyüktür. Gençler iyi insanlarla dostluk kurduğu takdirde, bu onların hem yaratıcı güçlerini harekete geçirir hem de başta kendi toplumu olmak üzere tüm insanlığa yararlı hedeflere yönelmelerine yardımcı olur. Ayrıca Başgil, arkadaş seçimine vurgu yaparken eğitimde çevrenin önemini ve sosyal öğrenmeyi dikkate aldığı görülmektedir.

2.2. Ahlaki ve Dini Değerlere Bağlı Olmak

Kelime olarak "huy, mizaç, tabiat, seciye, karakter, alışkanlık" gibi anlamlara gelen ahlak; bir toplum içinde bireylerin uymak zorunda oldukları davranış kurallarıdır. Aynı zamanda ahlakı, insanların çeşitli davranışlarının iyi-kötü, doğru-yanlış oluşunu belirleyen yargı ve ilkeler sistemi şeklinde tanımlamak da mümkündür (Çağrı, 1989: 1; Kaya, 2013: 20-21).

Başgil'e göre ahlak: bir takım hareket ve münasebet şekilleri olup, ferdi ve içtimai olmak üzere ikiye ayrılır. Ferdi ahlak, kişinin kendi nefesine, içtimai ahlak da diğer insanlara karşı vazifeleridir (Başgil, 2015: 240). Ahlak ve maneviyat kavramları iç içedir. Maneviyat bağlarının güçlenmesi veya zayıflaması aynı oranda ahlakı da etkilemektedir (Kılıç, 2012: 141).

İnsanların hayatında ve ilişkilerinde anahtar bir konumda olan ahlak, toplumsal hayatın devamı açısından da vazgeçilmez bir öneme sahiptir. İnsanların bir arada yaşaması, ahlaki ilke ve değerlerle mümkündür. Nitekim Kur'an ahlaki ilke, norm ve değerler üzerinde ısrarla durmakta ve güzel ahlakı, inanç ve ibadetin ayrılmaz bir parçası olarak görmektedir (Okumuş, 2014: 92).

Başgil, toplumun ıslahı ve devamı için ahlaki terbiyenin gerekliliğine inanır ve güzel ahlakın önemine vurgu yapar. Bu konuda gençlere; “Herkesçe beğenilen asıl güzellik ahlak güzelliğidir. Çünkü ahlaki güzel insan her yaşta güzeldir”, “Ahlakını güzelleştirmeye çalış, ahlak güzelliği insan için en kıymetli bir servettir” (Başgil, 2014: 75) şeklinde tavsiyelerde bulunur. Ayrıca onun nazarında insan için gönlün süsü olan güzel ahlak, aklın eseri olan terakki ve medeniyetten daha üstündür ve daha kıymetlidir (Başgil, 1960: 198). İnsanın mutluluğunu sağlayan bilgiden ziyade iyi ahlaktır. Başgil, bu görüşünü şöyle dile getirir: “*Bilgi, insanları mesut etmeye kâfi bir faktör değildir. Saadetin mihveri, aklın mahsulü olan bilgiden çok, gönlün mahsulü olan karakter ve iyi ahlaktır*” (Başgil, 1960: 198). Burada üzerinde durulması gereken husus onun güzel ahlak ile mutluluk arasında bir ilişki kurmasıdır. Zira güzel ahlak, insanı erdemli kılar, iç dünyasını ve ruhunu huzurla doldurur.

Başgil, ahlak konusunda toplumun durumunu hiç beğenmemektedir. Yaşanan buhranların nedenini ahlaki yozlaşmaya bağlamaktadır. Ona göre ahlaki yozlaşmayı doğuran ana sebep ise toplumdaki manevi buhrandır. Nitekim bir memlekette manevi hakikatler, manevi kıymetler, inançlar ve yüksek idealler ayaklar altında kaldıkça, o memlekette ahlak temizliği ummak abestir (Başgil, 1960: 136). Milletler maddi servet yokluğundan değil, manevi servet yokluğundan ölür. Türkiye'nin geçirdiği buhran her şeyden evvel manevi ve ahlakidir (Başgil, 1960: 199). Başgil, buhranlardan kurtulmanın tek yolunu manevi ve ahlaki yükselmeye görmekte, dinin ve ahlakın önemine ve gerekliliğine dikkat çekerek maneviyattan uzak bir neslin mutlu olamayacağını ifade etmektedir. Bu nedenle gelecek nesillere daha iyi bir dünya bırakmak için din ve maneviyat alanında yeni bir bakış açısının şart olduğuna inanmaktadır.

Gerçekten de son yıllarda toplumumuzun büyük bir değer kaybına uğradığı ve ahlaki çöküntü yaşadığı birçok uzman tarafından dile getirilmektedir. Modern çağın olumsuzluklarından en çok etkilenen kesim, içinde buldukları dönemin hususi özellikleri sebebiyle toplumun gençlik kesimidir. SEKAM tarafından 2013 yılında yapılan araştırmada gençlerin değer

bunalımı yaşadığı, toplumsal değerlere yabancılaştığı tespit edilmiştir (SEKAM, 2013: 5-6). Gençler arasında görülen şiddet, alkol ve uyuşturucu bağımlılığı, cinsellik, bencillik, saygısızlık, hoşgörüsüzlük, intihar, yaralama, cinayet gibi sorunların artması, bu dönemde ahlak ve değerlerin önemini ve lüzumunu ortaya koymaktadır. Zira din ve ahlak toplumun inanç, düşünce ve davranışlarını besleyen, güçlendiren ana damardır (Okumuş, 2010: 29-31).

Terbiye ve ahlakın gayesi karakterli ve sağlam seciyeli insan yetiştirmektir. Başgil, dini terbiyenin ve Allah sevgisinin huy ve ahlak üzerinde önemli bir etkisinin olduğuna inanır. Ona göre Allah duygusundan ve sevgisinden uzak bir terbiye yalnız fayda ve çıkar düşüncesine dayanır. Din terbiyesi ise gönüllü, karşılıksız ve yücedir. Bu terbiye insanı yüceltir, iyiliği ve adaleti hiçbir çıkar düşüncesine saplanmadan sevdirebilir (Başgil, 2014: 58; Başgil, 1960: 188). Ayrıca Allah sevgisi insanda kuvvetli bir irade ve sağlam bir seciye oluşturur. Gönlünde Allah duygusu olan insan iyi, hasbi, doğru ve fedakâr insandır (Başgil, 2015: 93-94). Başgil'in bu ifadelerinden gençlerin dini ve ahlaki terbiyelerinde sevgiyi özellikle Allah sevgisini öne çıkardığı görülmektedir.

Kötü ahlakın güzel ahlaka dönüştürülmesi süreci, ahlak terbiyesinde zor olan ve sabır gerektiren bir süreçtir. Çünkü kötü alışkanlıklar kazanıldıktan sonra düzeltilmesi hem kötüyü ortadan kaldırmayı hem de yerine güzel davranışlar kazandırmayı gerektiren iki aşamalı bir iştir. Bu gerçeğin farkında olan Başgil, kötü bir alışkanlığa saplanıp da onunla mücadeleye girişmekten se hiç başlamamanın daha hayırlı ve daha kolay olduğunu ifade eder ve gençleri bu konuda uyarır: “*Genç okuyucum! Alışkanlıklara doğru atacağın ilk adıma çok dikkat et, iyice düşün ve iradene sahip ol; kötülük yolunun çamuruna basmamaya çalış. Sonra ayağını yıkamak zahmetine katılmaya mecbur olmasın. Kumar masasında, meyhane köşesinde ömür geçiren mutsuz insanlar hep ilk adımın kurbanıdır*” (Başgil, 2014: 56). Düşünürümüze göre gençlerin kötü alışkanlıklardan korunması için kötü ahlaka (rezilete) karşı fazileti seçmesi, nefse hoş gelen davranışların mahiyetini kavrayarak kötülükten sakınması ve kötü alışkanlıkları yapmama konusunda iradeli olması gerekir. Başgil'in bu konuda öne sürdüğü hususların ahlak eğitimi açısından da uygun olduğu söylenebilir.

Başgil'in düşünce dünyasında genç nesillere modern bilimin yanı sıra dini ve ahlaki değerlerin öğretilerek daha mükemmel bir neslin yetiştirilmesi gerektiğine vurgu yaptığı, dolayısıyla çocuklara ahlaki değerlerin kazandırılmasında ailenin ve okulun önemine dikkat çektiği görülür. Aile ile okul el

ele vererek çocuklara iyi alışkanlıklar ve huylar kazandırmalı, kötü alışkanlık ve huylara karşı da korumalıdır (Başgil, 2014: 56). Okullarda toplumun milli ve manevi değer hükümlerinin öğretilmesi gerekir. Çünkü fert, içinde yaşadığı toplumun değer hükümlerini öğrenip benimsediği sürece uyumlu ve huzurlu olur, sosyal bir kişilik kazanır. Ona göre terbiyenin bir rolü, kötülüğe düşmüşü kurtarmak, diğer bir rolü de kötülüğe düşmemişleri korumaktır. Bu konuda okulları eleştirir ve terbiye eğitimi noktasında okulların çok geride olduğunu dile getirir.³ Genç bireylere değerlerin öğretilmesinde etkili iki kurum aile ve okuldur. Bu kurumların birlikte hareket etmesi, iş birliği yapması değerlerin yetişmekte olan genç kuşaklara kazandırılması için gereklidir. Okulda verilen değerlerin aile ve toplum tarafından pekiştirilmesi gençlerin değerleri içselleştirmesini kolaylaştıracaktır.

Gençlerin doğruluk, sevgi, şefkat, empati, yardımseverlik, nezaket, şükür, anne-babaya itaat, büyüklere saygı, hoşgörülü olmak gibi değerlere sahip olmaları Başgil'in üzerinde durduğu bir konudur. Onun tasavvur ettiği gençlik modeli aynı zamanda ahlaki ve dini değerlere bağlı insandır. Çünkü ahlaki ve dini değerlere sahip olmak pırlanta gibi bir kıymete sahip olmak demektir (Başgil, 2014: 74-77). Bir toplumda güven, barış, adalet, hakkaniyet, merhamet, sorumluluk gibi değerlerin sarsılması, bazı değerlerin kaybolması ve önemini yitirmesi durumunda, çocuk ve gençler sağlam bir karakter ve bütünleşmiş bir kişilik geliştiremezler. Dolayısıyla gençlerin ahlaki değerlere bağlı olarak yetiş(tiril)meleri, onların sağlam bir kişilik yapısına sahip olmaları açısından son derece önemlidir. Kendi kültürel köklerinden ve değerler dünyasından beslenmeyen, kimlik bunalımı, kuşak çatışması, topluma ve aileye yabancılaşma gibi sorunlar yaşayan günümüz gençliği için bu değerlerin ne kadar gerekli ve anlamlı olduğunu söylemek mümkündür.

Birey, bir kimsenin yüzüne karşı söyleyemediği sözleri arkasından söylememeli, bilmeli ki arkadan konuşmak korkaklığın en iğrenç şeklidir. Başgil, Mevlana'dan ilham alarak insanların oldukları gibi görünmelerini, ikiyüzlü bir tavır içinde olmamalarını ister. Onun bu konudaki görüşleri şöyledir: *"Daima olduğun gibi görün, görüldüğün gibi ol. Olduğundan farklı görünmek isteyen, karşısındakilere kendisinin ahmaklığını göstermiş olur"* (Başgil, 2014: 74).

3 Başgil'in konuyla ilgili görüşleri şöyledir: "Hayatta muvaffak ve mesut olmak için zekân terbiyesi kadar ve belki daha çok, hislerin terbiyesi mühimdir. Bugünün mektep ve maârifinin terbiye sisteminde ahlak, estetik ve kutsiyet duygularının inkişafına layık olan ehemmiyetin verilmemesi tamiri ve telafisi güç bir hatadır.", "Mektep programlarına dikkat ediniz. Abdülhamid devrinden beri bu programlar objektif ve ilmi hakikatlerden, karakter terbiyesi esaslarından çok, devrin hüküm süren rejim adamlarının meddahlığını yapmaktadır" (Başgil, 2015: 117, 271-272).

Başgil'e göre gençlerin hedefi, hakikati aramak ve sevmek olmalıdır. Zira hakikat sevgisi, insan için sevgilerin en yükseğidir. Genç birey sözünde ve fiillerinde doğruluktan ayrılmamalı, doğruların yardımcısının Allah olduğunu bilmelidir (Başgil, 2014: 76-77). Sonuç olarak yüksek insani değerlerin genç nesillere mutlaka kazandırılması gerektiğini savunan ve bu konuda gençlere rehberlik eden Başgil'in düşüncesinde memleketin geleceği ve umudu maneviyatı yüksek gençler olacaktır. Madde ile mananın kendinde bütünleştiği bir gençlik modeli onun idealindeki bir gençlik modelidir.

2.3. Başarılı Olmak İçin Planlı Çalışmak

Çalışmak, kişinin kendisi ve içinde yaşadığı toplum yararına bedensel ve zihinsel olarak emek harcıyıp, çaba göstermesi demektir. İnsan temel ihtiyaçlarını karşılamak için öncelikle çalışması, başkalarına yük olmaması, çalışma gücü varken dilenmemesi gerekir. Asalıklık, tembellik ekonomik yaşam kadar sosyal yaşamın da bozulmasına neden olur. Dolayısıyla gücü yeten herkes çalışmak, alın teri dökmek ve gayret etmekle yükümlüdür. Dinimiz tembelliği insanlığın kurtuluşuna mani olan büyük engellerden biri olarak görmektedir.

Başgil, çalışmaya büyük önem vermekte ve hayatın çalışmayla kazanılacağına ve gelişeceğine inanmaktadır. Ona göre, tembellik ahlaksızlık, çalışmak ise yüksek ahlaki bir erdemdir. Bu konudaki görüşleri şöyledir; *“Tembellik ve parazitlik her türlü ahlaksızlığın anası; çalışkanlık da temiz bir başarının, yüksek ahlakın, ruh ve beden sağlığının temel şartı ve en bereketli kaynağıdır”* (Başgil, 2014: 59). Onun bu ifadelerinden tembelliği ve hazır yiyiciliği ahlaki bir zaaf olarak değerlendirdiği anlaşılmaktadır. Ayrıca tembellik konusunda gençlere şu uyarılarda bulunur: Başarılı olma yolunda ilk düşman tembelliktir. Tembellik herkesin mizacına göre tavır alır, insanın karşısına mertçe çıkıp mücadele etmez, aksine şekilden şekle girerek, hile yaparak insanı yenmeye çalışır. Tembelliği yenmenin yolu iradeli olmaktan geçmektedir (Başgil, 2014: 19-21). Görüldüğü üzere Başgil, başarılı olmayı çalışmaya bağlamakta, tembelliği başarı yolunda bir düşman/engel olarak görmektedir.⁴

Başgil, çalışmanın önemini *“Çalış genç arkadaşım çalış, namerde muhtaç olmak ölmekten beterdir”*, *“Gençliğini eğlenmekle geçiren, ihtiyarlığını ağlamakla geçirir”*, *“Gençliği boş yere harcama, onu kıymetlendirmeyi bil”* şeklinde dile getirir

4 İstiklal şairimiz Mehmet Akif de, tembelliği *“maskaralık”* olarak ifade etmekte, İslam dünyasının içine düştüğü her türlü olumsuzluğun tembellikten kaynaklandığını düşünmektedir. Akif bu görüşünü şöyle ifade eder: *“Bir baksana: Gökler uyanık, yer uyanıktır; Dünya uyanırken uyumak maskaralıktır!”* (Ersoy, 2006: 200).

(Başgil, 2014: 7, 75). Yapılan araştırmalara göre; gençlerin önemli bir bölümünün çalışmayı fazla önemsemediği, çalışmaktan mutluluk duymadığı (Hökeleli, 2011: 189-190); günlük zamanlarının önemli bir kısmını televizyon ve bilgisayar karşısında geçirdiği (Yenen, 2013: 14; Okumuş, 2017: 92) tespit edilince Başgil'in uyarılarının ne kadar yerinde olduğu söylenebilir.

Ayrıca başarıya götüren çalışma, faydalı bir sonuç ortaya koymakla olur. Dolayısıyla çalışmanın değeri miktarında değil, niteliğinde ve veriminde aranmalıdır. Gerek kişi gerekse millet için ilerlemenin ve başarılı olmanın şartı budur. Gençleri verimli ve metotlu çalışma konusunda uyaran Başgil, verimli çalışabilmenin fiziksel, duygusal ve zihinsel olmak üzere üç temel şartının olduğunu vurgular. Verimli çalışmanın fiziksel şartı sağlıklı olmak; zihinsel şartı çalışmanın usul ve yolunu bilmek; duygusal şartı çalışmayı sevmektir (Başgil, 2014: 60-61). O, bu gerçeği “aşk olmadan meşk olmaz” atasözü ile ifade eder (Başgil, 2014: 65).

Başgil'in gençlere başarılı olmada verimli çalışmanın önemli ve gerekli olduğu bilincini vermeye çalıştığı görülmektedir. Ona göre başarı yolunda yapılması gereken diğer bir adım sistemli çalışmaktır. Çalışma sevgisi de sistemli çalışmanın bir sonucudur. Gerek okullarda gerekse iş hayatında sistemli çalışmaya çok az değer verdiğimiz bir gerçektir. Aynı zamanda zekânın sistemli ve rasyonel bir şekilde kullanılmaması zaman ve kuvvet israfıdır (Başgil, 2014: 66). Ayrıca gençlerin çalışma konusunda sabırlı ve kararlı olmalarını isteyen Başgil, bu konudaki görüşlerini “*Vazgeçme genç dostum vazgeçme! Damlaya damlaya göl olur. Aynı noktaya düşen damlacıklar zamanla mermeri bile deler*”, “*Kararlılık önünde güçlükler erir ve imkânsız görünen mümkün olur*” şeklinde dile getirir (Başgil, 2014: 66, 71). Ancak çalışma konusunda azimli/kararlı olmakla hırslı olmayı birbirinden ayırır. Ona göre hırs verimli çalışmanın, sağlık ve mutluluğun düşmanıdır (Başgil, 2014: 77).

Özverili çalışmanın olabilmesi için insanın çalıştığı alanı sevmesi ve o alanda bir hedefinin bulunması gerekmektedir. Başgil'de bu konuya dikkat çekerek, gençlere kabiliyet ve eğilimlerine göre meslek tercih etmelerini tavsiye etmektedir. Zira çalışmayı sevmenin temel şartı, insanın işini ve mesleğini kendi ruh ve fizik kuvvetine, kabiliyet ve eğilimlerine göre seçmesidir. Bu bağlamda okulun önemli görevlerinden biri çocukların kabiliyet ve eğilimlerini tespit etmek ve yetenekleri doğrultusunda yönlendirme yapmaktır. Zira istidat ve yeteneklere göre meslek seçimi gençlerin enerji ve yeteneklerini daha verimli kullanmalarını sağlayacaktır (Başgil, 2014: 61-64). Günümüzde gençlerin yetenekleri ve eğilimleri doğrultusunda okulda

bir yönlendirmenin yapılmaması eğitim açısından büyük bir eksiklik olarak kabul etmek mümkündür. Başgil'e göre, gençleri hayata hazırlamada eğitim sisteminin ciddi sorunları vardır.

Ayrıca gençlere, çalışmakla ilgili şu tavsiyelerde de bulunur:

- Çalışmak için uygun gün ve saat beklenmemeli, her gün ve her saat çalışmanın en uygun zaman olduğu bilinmelidir. Bugünün işi yarına bırakılmamalı, her günün kendine göre işi ve sıkıntısı olduğu akıldan çıkarılmamalıdır.
- Başlanılan bir iş yarım bırakılmamalı çünkü yarım bırakılan iş hiç başlanmamış demektir. O günün işi bitince, ertesi gün için ne yapılacağı konusunda plan yapılmalıdır.
- Devamlı ve düzenli çalışılmalı, her gün aynı saatlerde çalışmaya özen gösterilmeli, dinlenme bahanesiyle asla boş oturulmamalıdır. Zira boş oturanın içi işlemeyen demir gibi pas tutar.
- Bir işe başlandığı zaman sabırsızlık gösterilmemeli, öğrenilen konular hakkında müzakere yapılmalıdır. Bu şekilde öğrenilenler kalıcı olur, düzgün konuşma ve fikirleri açıkça ifade etme yeteneği gelişir.
- Çalışma esnasında karşılaşılan güçlüklerle ilgili yılgınlık gösterilmemeli, zira yılgınlığın maskeli bir tembellik olduğu bilinmelidir. Çalışma sevgisi güçlükleri yenmekten doğar ve kuvvetlenir. Başarılı olmak zorluklar karşısında kararlı bir şekilde mücadele etmekle olur (Başgil, 2014: 67-72).

Başgil'in çalışmayla ilgili yukarıda belirlediği hususlarda dikkat çeken nokta, bugünün işini yarına bırakmayarak zamanın boşa harcanmaması ve iyi değerlendirilmesidir. "Bugün bırak, yarın yap" anlayışı bireyi çalışmaktan uzaklaştırır ve tembelliğe sevk eder. Özellikle öğrencinin devamlı ve düzenli çalışması da öğrenmenin gerçekleşmesi ve kalıcı olması açısından önemlidir.

Başgil, gençlerin çalışması gerektiğine vurgu yaparak bir toplumun kurtuluşunun ancak çalışmayla olabileceğine işaret etmektedir. Onun çalışmayla ilgili tavsiyelerinin, Kur'an'da emredilen evrensel prensiplerden biri olduğu unutulmamalıdır. Yüce Allah, "*Bilsin ki insan için kendi çalışmasından başka bir şey yoktur ve çalışması da ileride görülecektir. Sonra ona karşılığı tastamam verilecektir*" (Necm Suresi 53/39-41) buyurarak çalışmanın önemine ve mutlaka karşılığını alacağına işaret etmektedir. Allah bu ayetlerde insanı atalet ve tembellikten men ederek, dünya ve ahiret saadetine ulaşmak için çalışmayı ve meşru yollardan kazanmayı emretmektedir. Dolayısıyla İslam'da çalışmak

izzet, şeref ve itibar vesilesi; başarılı olmanın yolu; Allah'ın bu dünyadaki nimetlerinden istifade etmenin gereğidir (Soysaldı, 2000: 45; Turgay, 1999: 71-78). Her Müslüman bireye düşen görev başkalarına yük olmaksızın çalışarak kendi kazancı ile geçinmeyi önemli bir ilke olarak görmesi gerekir.

Başgil'in gençlere çalışmayı ve dinamizmi tavsiye etmesi, onun düşünce dünyasında çalışmaya ve üretmeye önem veren bilinçli bir gençlik oluşturma arzusunun bir sonucudur. Çünkü insan hedef ve gayelerine ancak çalışarak ulaşır. Bir milleti kalkındıracak, yükselişe götürecektir güç, hiç şüphesiz o milletin fertlerinin çalışma azmi ve kararlılığıdır. Günümüzde sınırsız özgürlük teşvik edilerek, gençlik dönemi adeta bir eğlence süreci olarak sunulmaktadır. Hâlbuki gençlik dönemi boşa harcanacak bir zaman değildir. Gelecek adına bilgi edinmek, ilim ve meslek öğrenmek için bu süreç eşsiz bir fırsattır. Başgil, bu dönemi iyi değerlendirmenin yolunun çalışmaktan geçtiğini gençlere hatırlatır.

2.4. İradeli Olmak

İrade sözlükte “*istemek, talep etmek, seçmek, tercih etmek*” gibi manalara gelmektedir (Karaman, 2007: 319). İrade, kişiyi bir şey yapmaya veya yapmama iten iç güç demektir. Başka bir ifade ile irade, insanın hareket ve davranışlarını kontrol etme gücüdür (Aydın, M. Z., Gürler Akyol Ş., 2013: 38). Başgil ise iradeyi, “*Aklın düşünüp karar verme ve yapılması aynı derecede mümkün olan çeşitli hareket tarzlarından birini beğenip tercih etme gücü*” olarak tanımlar (Başgil, 2014: 37). Başgil'in bu tanımında iradenin düşünülmüş, muhakeme edilmiş bir aksiyonu ifade eden anlamına/yönüne vurgu yaptığı görülür.

İdeal bir gençliğin teşekkülünde iradenin etkin bir güce sahip olduğuna inanan Başgil, başarılı olmanın ilk şartını iradeli olmaya bağlamaktadır. Zira ona göre gevşekliliği, tembelliği ve başarı düşmanını yıldırان biricik silah iradedir. Zayıf iradeli insanlardan başarılı olmuş tek bir örnek gösterilemez. Çünkü başarılı olmak çalışma yolunda gayret etmekle olur. Gayret ise iradeli olmanın bir sonucudur. Ayrıca Başgil, tarihte şerefle yer almış ve ün kazanmış insanların güçlü iradeleri sayesinde başarılı olduklarını gençlere hatırlatır ve güçlü iradeye sahip olmanın önemine dikkat çeker (Başgil, 2014: 25-26).

Ali Fuad Başgil, iradeyi ve iradeli davranışı, içgüdüsel davranışlardan, alışkanlık ve taklitten farklı ve insana has bir davranış olarak değerlendirir. Hatta daha da ileri giderek iradeli olmanın insanları da birbirinden ayıran temel özellik olduğuna vurgu yapar. Bu konudaki görüşleri şöyledir: “*İnsan*

zekâsı ve bilgisiyle değil, iradesi ile insandır. İrade yalnızca insanı hayvandan ayıran bir özellik değil, aynı zamanda insanı da birbirinden ayıran tek ruhî kuvvettir” (Başgil, 2014: 26).

Zayıf veya kuvvetli irade sahibi olmak, doğuştan gelen bir özellik değil, sonradan kazanılan bir durumdur. Dolayısıyla çocukların ve gençlerin güçlü bir iradeye sahip olması için irade eğitimine önem vermek gerekir. Başgil’e göre irade terbiyesinin iyi şekilde sonuç verebilmesi için ona erken başlanmalıdır. Alışkanlıklar kökleştikten ve huylar iyice yerleştikten sonra bu terbiye giderek zorlaşmakta, sonuç almak için ise sabırlı olmak gerekmektedir (Başgil, 2014: 14). İrade eğitimine erken başlanmasının gerekliliği, ailede verilecek eğitimin önemini ortaya koymakta, çocuğun irade gücünü geliştirmede anne-babaya önemli görevler düşmektedir.

İradeli davranışın geliştirilmesi için, düşünce ve duyguların doğru bilgilerle donatılması gerekir. Dolayısıyla irade terbiyesi konusunda okula da önemli görevler düşmektedir. Başgil’e göre okullar sadece gençlere bilgi yükleyen bir kurum olmamalı, aynı zamanda duygusal alana da hitap ederek gençlerin iradelerini geliştirmelerine yardımcı olmalıdır. Ancak okulların bu görevi ihmal ettiği görülmektedir. Konuyla ilgili görüşlerini şöyle dile getirir. “Gönül ister ki, okullarımız ilköğrenimden yükseköğrenimin sonuna kadar, derece derece gençlere öğrenme ve yetişme yolunda güvenle yürümenin yolunu öğretsin; çalışıp başarılı olmanın sırrını göstere sin. Okul, bilgi üreten fabrika halinde çalışmasın ve gençlerin yalnız zekâları üzerinde kalmayın, iradeleri üzerinde de dursun ve onların ruh terbiyelerini yapsın. Çünkü insanın kıymet ve kuvveti, bilgisinin genişliğinde olmaktan çok, benliğine sahip ve iradesine hâkim olabilmesinde, iyi huylarında ve ruh terbiyesindedir” (Başgil, 2014: 16). Başgil’in bu ifadelerinden iradenin güçlendirilmesini bir eğitim sorunu olarak gördüğü anlaşılmaktadır. Zira irade eğitimi, zihin ve duygu eğitimi ile yakından ilişkilidir. İnsanın iradesini biçimlendiren iki etken bilgi ve duygudur. Günümüz eğitim anlayışında birey belli bir yönü ile değil, bütün yönleri ile eğitilmelidir. Zihin eğitimi kadar kalbin ve duyguların eğitimi de önemlidir. Böylece bireyin aşırılıktan uzak, dengeli ve iradesine hâkim olan bir kişiliğe sahip olması hedeflenir.

İradeli davranışları hırs, içgüdü, duygu, heyecan, ihtiyaç vb. nedenlerle yapılan davranışlardan ayırmak gerekir. Bu tür davranışlar çoğu zaman bilinçli olarak yapılmaz. Dolayısıyla iradeli davranışlarda mutlaka bilinç ve iyiyi arama niyeti olmalıdır (Aydın, 2011: 270). Başgil de iradeli davranışın bilinçli bir eylem olduğunu ifade eder. Ona göre; iradeyi kör ve mutlak bir ruh gücü olarak değil, aklın iyilik yolunda düşünüp karar vermesi, fiil ve

hareketlerin iyisini ve faydalısını, kötüsüne ve zararlısına tercih etmesi şeklinde anlamak gerekir. İradenin bu şekline “*ahlaki irade*” denir. Bu anlamda iradeli olmak demek, fiil ve hareketlerin iyisini seçip gerçekleştirme şeklinde beliren ruh gücüne sahip olmak; hareketlerimizde kötü örneklerin, kötü telkin ve alışkanlıkların esiri olmayarak kendi davranışlarımızın bizzat sevk ve idarecisi olmak demektir (Başgil, 2014: 38). Başgil'in bu ifadelerinden iradeli olmanın ve iradeli davranış gerçekleştirmenin zekâ ile (düşünme / muhakeme) açık bir ilgisi olduğu gibi kişiye sorumluluk yükleyen ahlaki bir tarafı da vardır.

İrade terbiyesinde dini inanç ve ahlaki ilkelerin gücünden yararlanılabilir. İnanç ve değerler, kişiyi iyilikleri yapmaya ve kötülüklerden kaçınmaya götürür. Allah rızasını kazanmak için gösterilen sabır, yapılan fedakârlıklar insanın iradesini güçlendirir. İradesi güçlenen insan günah işlemekten kaçınır, dini ve ahlaki değerlere yönelir (Karacelil, 2014: 76). Başgil ahlaki iradeye vurgu yaparak, irade terbiyesinde dinin ve ahlakın önemli bir güç olduğuna işaret etmektedir. Ona göre insanlara yalnız nefis mücadelesini tavsiye etmek, iyilik ve adalet yolunu göstermek yeterli değildir. İyiliğin ve kötülüğün karşılığını göstererek bir yaptırım gücünün uygulanması gerekir. Dolayısıyla irade terbiyesi dinden bağımsız olarak düşünmek mümkün değildir (Başgil, 1951: 216-218; Başgil, 2015: 76).

İradeli olmak sadece başarının değil, mutlu olmanın da temel şartıdır. Başgil'e göre mutluluğu kendi iç dünyasında unutan insanlar, onu barlarda, eğlencelerde ararlar. Genç nesiller bu insanların düştüğü hatalara düşmemeli; başarının sırrı gibi, mutluluğun da insani bir güç kaynağı olan iradede olduğu unutulmamalıdır. Mutluluk, tesadüfle bulunuveren bir nimet değil, gayretle ve irademizin kuvvetiyle ele geçirebileceğimiz bir kaledir (Başgil, 2014: 26-27). Burada dikkati çeken husus Başgil'in, insanın mutluluğu elde etmesi ile irade eğitimi arasında bir bağ kurmasıdır. Zira insan nefisini tanıdıkça ve iradesini kontrol altına aldıkça kötülüklerden uzaklaşacak, olumlu değerlere yönelecektir.

Görüldüğü üzere Başgil, iradenin üstün kuvvetine, gayretle ve iyi bir terbiye yardımı ile iradeyi güçlendirmenin mümkün olduğuna, iradeli olmanın aynı zamanda sağlam bir kişilik gelişimine de katkı sağladığına inanmaktadır. Gerçek ve mükemmel irade insanın sağlam aklı ve zekâsı ile amacına doğru gitmesi, egosunun kendini yönlendirmesine izin vermemesi, gayr-i ahlaki olan eylemlerden uzak durması ve iyi bir insan olması demektir. İdeal bir neslin oluşumunda iradenin ve irade eğitiminin önemli bir yeri vardır.

2.5. İyi Örnekleri Model Almak

Eğitimde en temel ve etkili yöntem, çocuklara ve gençlere iyi bir örnek/model sunmaktır. Ahlaki/olumlu bir davranışın gençler tarafından içselleştirilmesi büyük ölçüde bir modelleme, özdeşleşme yoluyla gerçekleşir (Hökeleki, 2011: 175). Modelleme yoluyla öğrenme sürecinde birey, dikkatini duygularıyla birlikte model davranış üzerine yönlendirmesi, örnek alınan davranış örüntüsünün ayrıntılarıyla algılanmasını sağlar (Kasapoğlu, 2006: 38).

Çocuk taklitte öğrenir, genç ise özdeşleşme ile davranışlarını biçimlendirir. Özdeşleşme bir başka şahsiyetin duygu, düşünce ve davranışlarını örnek alma, onun gibi olmaya çalışma eğilimi; çok sevdiği ve hayran duyduğu birine kendini benzetme sürecidir (Aydın, 2011: 168). Çocuklar ve gençler, değer verdikleri kimselerden gördükleri davranışları benimseyerek uygulamaya çalışırlar. Yetişkinlerin nasihatlerinden çok, güzel davranışları gençler üzerinde daha etkili olmaktadır (Kılavuz, 2002: 209).

Özellikle gençler, ergenliğin getirdiği bunalımlı ve sıkıntılı dönemi hasarsız atlatabilmeleri için kendilerine örnek alabilecekleri, sevgi ve bağlılıklarını yansıtabilecekleri modellere ihtiyaç duyarlar. Gençlerin eğitiminde olumlu örnekleri model sunmanın önemine ve gerekliliğine inanan Başgil, olumsuz örnekleri de başarıya ulaşma yolunda bir engel/düşman olarak görmektedir. Ona göre olumsuz örneklerin, hızlı bir şekilde çoğalması ve tecrübesiz, masum gençlere örnek olarak sunulması kaygı vericidir. Gençler, kendileri ile aynileşip özdeşleşebileceği örnek insanları model almalı; onların güzel niteliklerini özümseyerek karakter özelliklerini sergilemek için gayret etmelidir.

Her kötülük gibi kötü örneklerinde içlerindeki kötülüğü kusan zehirli bir dili ve felsefesi olduğunu ifade eden Başgil, gençlere şu tavsiyelerde bulunur; “*Sakin bunları hayatın için rehber alma. Şarlatanlığın ve parazitliğin gösterişli hayatından gözlerin kamaşıp da sakın namuslu çalışmanın güvenilir sonucundan şüpheye düşme ve manevi kuvvetini kırma. Geleceğini bir tesadüfün cilvesine terk etme. Hilekâr ve düzenbaz zekânın kartondan köşküne imrenme. Bil ki hayatta insan olan insana yaraşan yol, doğruluk ve namusluluk yoludur*” (Başgil, 2014: 23-24). Yaşadığımız dünyada sadece kendisi için yaşayan, tek derdi dünyalık olan sahte kahramanlar gençlerimize rol model olarak sunulmaktadır. Başgil, “Sakin bunları hayatın için rehber alma.” diyerek bu tür modellerin insanlara örnek olamayacağını gençlere hatırlatmaktadır.

Başgil’e göre gençler bilgili ve erdemli kişilerin tecrübelerinden faydalanmalı, pişman olmamak için tecrübe edilmiş yeniden tecrübeye

kalkışmamalıdır (Başgil, 2014: 75). Ayrıca gençler kararsızlığa düştüklerinde istişare edecekleri kişileri iyi seçmeli, onların tavsiyelerine değer vermelidir. Bu konudaki görüşleri şöyledir: *“Hayatın ve tutacağın yol hakkında kararsızlığa düşüp de bir ışık aradığın zaman, fikrini ve görüşünü soracağın kimseyi iyi seç. İsbetsiz bir fikirden hareket ederek verdiği karardan bütün ömür boyunca pişmanlık duyman mümkündür. Fakat isabetli bir fikirden aldığı ışık da ömür boyunca yolunu aydınlatır”* (Başgil, 2014: 77-78).

Çocuk psikolojisi üzerine araştırma yapanlar, çocuğun bir örneğe ve modele ihtiyaç duyduğu görüşünde birleşmektedirler. Çünkü çocuk sosyal ve dini tutumlarını büyük ölçüde aile içinde anne ve babanın konuşma ve davranışlarını modelleyerek öğrenir. Yaratılıştan gelen taklit etme özelliğinden dolayı sunulan modeller çocuğun ruhuna işlemekte, duygularına tesir etmekte ve onu yönlendirmektedir (Ay, 2013: 32). Çocuk önce ailedeki kişileri model alıp onları taklit ederken sonrasında ise aile dışında etkileşimde bulunduğu ve ilgi duyduğu şahsiyetleri kendine model alır (Tosun, 2011: 173). Modern pedagojide çocuğun çevresinde idealize ettiği kişileri örnek alıp onları taklit etmesi, bir öğrenme yaklaşımı olarak değerlendirilmektedir. Sosyal öğrenme kuramına göre, özdeşleşme, görerek öğrenme ile gerçekleşir. Çocuklar ve gençler, yetişkinlerin duygu, düşünce ve davranış kalıplarını gözlemleyerek öğrenirler. Dolayısıyla birçok bilişsel, duyuşsal ve sosyal davranışlar model alma yoluyla çocuklara ve gençlere kazandırılabilir (Koç, Yavuzer vd., 2001: 153-154).

Sonuç olarak Başgil, gençlerin olumlu davranış geliştirebilmeleri konusunda örnek edinme isteklerine dikkat çekmekte, bu konuyla ilgili iki hususu öne çıkardığı görülmektedir. Birincisi; gençlere örnek olunmalı ve olumlu modeller sunulmalıdır. Başta öğretmenler ve ebeveynler olmak üzere toplumda söz sahibi insanlar, gençlere olumlu model olmanın bilinciyle hareket etmeli, olumsuz davranış modelleri sergilememeye özen göstermelidir. Hiç şüphesiz gençlerde güvensizliği meydana getiren sebeplerden biri anne-baba ve büyüklerin, ahlaki normlara gençlerin riayet etmelerini istemelerine karşılık, kendilerinin bunları yerine getirmemeleridir (Şemin, 1973: 75). Ayrıca gençlere olumlu kişilik kazandırmak için örnek olmak kadar başka ideal modeller de sunmak gerekir. Bu bağlamda Başgil, gençlere İslam düşünürlerinden Gazali'yi örnek olarak sunmaktadır (Başgil, 2014: 77). Başgil'in öne çıkardığı diğer bir husus ise gençler olumlu örneklerle yönelmeli ve onlarla özdeşleşmelidir.

3. Sonuç

Bireyin kimlik ve kişiliğinin şekillenmesinde en önemli dönemlerden biri olan gençlik yılları fiziksel, duygusal ve ruhsal değişimlerin yaşandığı sancılı bir dönemdir. Genç birey içinde bulunduğu dönemin yapısı gereği sosyal etki ve desteklerle hayatını sürdürmek ve geleceğini planlayıp yönlendirmek durumundadır. Suyu akışına bırakmak nasıl suyu zayi etmek ise aynı şekilde gençliği de kendi haline bırakmak geleceği zayi etmek demektir. Bu gerçeğin farkında olan Ali Fuad Başgil, bilgi ve tecrübesiyle genç nesillere rehberlik etmiş, yol göstermiş, olgun insan olma yolunda onlara tavsiyelerde bulunmuştur. Başgil'in gençlere yönelik tavsiyelerinden kendi kültürünü bilen, ahlaki değerlerle donanmış ideal bir gençlik/nesil tasavvur ettiği anlaşılmaktadır. Söz konusu nesil araştıran, düşünebilen, sorgulayan, çalışkan, üretken ve insanlığın dertlerine kayıtsız kalmayan bir niteliğe sahiptir. Başgil'e göre irade zayıflığı, ahlaki değerlerden uzaklaşma, zamanın boşa harcanması, olumsuz örneklerin sunulması, kötü arkadaş çevresi, kültürel yabancılaşma, sadece maddi doyum peşinde koşma ve amaçsızlık ideal gençliğin oluşmasında en büyük engel olup, gençleri bunlara karşı uyarılmaktadır. Ayrıca ideal gençliğin oluşmasında hem gençlerin kendilerine hem ailelerine hem de eğitim kurumlarına önemli görevler düşmektedir.

Sonuç olarak Başgil'in düşünce dünyasında, gençlerin maddi ve manevi değerlerle bütünleşmiş, beden ve zihnen daha sağlıklı ve donanımlı bireyler olarak topluma kazandırılması fikri yatmaktadır. Onun gençlere yönelik uyarılarını ve tavsiyelerini, bu düşüncenin gerçekleşmesi adına yapılan çabalar şeklinde değerlendirmek mümkündür. Başgil tarafından zikredilen hususların, bugün de gençlerimize önerebileceğimiz, onların gelişmelerine katkı sunacak ilkeler/değerler olduğunu ayrıca hatırlatmak gerekir.

Kaynakça

- AKDUMAN, G.G., AKDUMAN, B., CANTÜRK, G. (2007). "Ergen Suçluluğunda Bazı Kişisel ve Ailesel Özelliklerin İncelenmesi", *Türk Pediatri Arşivi*, cilt: 42, sayı: 4.
- AY, M.E. (2013), *Ailede ve Okulda İdeal Din Eğitimi*, Beyaz Kitap, İstanbul.
- AYDIN, M.Z. (2011), *Ailede Ahlak Eğitimi*, Timaş Yayınları, İstanbul.
- AYDIN, M. Z., GÜRLER AKYOL Ş. (2013), *Okulda Değerler Eğitimi*, Nobel Yayınları, Ankara.
- BAHADIR, A. (2002), "Ergenlik Döneminde Dini Şüphe ve Tereddütler", *Gençlik, Din ve Değerler Psikolojisi*, Edt. Hayati Hökelekli, Ankara Okulu Yayınları, Ankara.

- BARAN GÖRGÜN, A. (2013), "Genç ve Gençlik: Sosyolojik Bakış", *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, Yıl: 1, Cilt:1, Sayı: 1, ss. 6-25.
- BARDAKÇI, M.N.(2005), "Mevlana Perspektifinden Gençlik Problemleri ve Çözüm Yolları", *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi (Mevlana Özel Sayısı)*, cilt: VI, sayı: 14, Ankara, ss. 267-283.
- BAŞGİL, A.F. (1960), *İlmin Işığında Günün Meseleleri*, Yağmur Yayınları, İstanbul.
- BAŞGİL, A.F. (1951), "Maneviyat Tarihine Kısa Bir Bakış", *Sebilürreşad*, c. 5, sayı. 114.
- BAŞGİL, A. F. (2014), *Gençlerle Başbaşa*, Yağmur Yayınları, İstanbul.
- BAŞGİL, A.F. (2015), *Din ve Laiklik*, Yağmur Yayınları, İstanbul.
- BAYRAKTAR, M. F. (2010), *İslam Eğitiminde Öğretmen-Öğrenci Münasebetleri*, İFAV Yayınları, İstanbul.
- ÇAĞRICI, M. (1989), "Ahlak", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt: II, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- ERSOY, M.A. (2006), *Safahat*, Hazırlayan: M Ertuğrul Düzdağ, Çağrı Yayınları.
- GÜÇLÜ, M. (2013), "Gençlik Döneminde Boş Zaman Faaliyetlerinin Yeri ve Önemi", *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, yıl: 1, cilt:1, sayı: 1, ss. 159-169.
- GÜNDÜZ, T. (2015), "Gençlik Dönemi Din Eğitimi", *Gelişim Basamaklarına Göre Din Eğitimi*, Edit: Mustafa Köylü, Nobel yayıncılık, Ankara.
- HÖKELEKLİ, H. (1998), *Din Psikolojisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.
- HÖKELEKLİ, H. (2011), *Ailede, Okulda, Toplumda Değerler Psikolojisi ve Eğitimi*, Timaş Yayınları, İstanbul.
- İMAMOĞLU, A. (2015), *Psikolojik ve Ahlaki Açardan Çocuk Suçluluğu*, Dem Yayınları, İstanbul.
- KARA, S.(2003), *Peygamber Döneminde Gençlik*, Ağaç Yayınları, İstanbul.
- KARACELİL, S. (2014), *Çocuklarda Sabır Eğitimi*, Gece Kitaplığı, Ankara.
- KARAMAN, F. (2007), "İrade", *Dini Kavramlar Sözlüğü*, DİB Yayınları, Ankara, ss. 319-320.
- KASAPOĞLU, A. (2006), "Kur'an'da "Üsve-i Hasane" Kavramı- Model Alma Yoluyla Öğrenme", *Diyanet İlmî Dergi*, cilt: 42, sayı: 3, ss.33-48.
- KAYA, U. (2013), *Tanzimat'tan Cumhuriyete Osmanlı'da Ahlak Eğitimi*, Dem Yayınları, İstanbul.
- KILAVUZ, M.A. (2002), "Ergenlerde Özdeşleşme ve Din Eğitimi", *Gençlik, Din ve Değerler Psikolojisi*, Edit: Hayati Hökeleklî, Ankara Okulu Yayınları, Ankara.
- KILIÇ, E. (2012), *Materyalizm Karşısında Ali Fuad Başgil*, Akçağ Yayınları, Ankara. KOÇ Ahmet (1999), *İhvan-ı Safa'nın Eğitim Felsefesi*, İFAV Yayınları, İstanbul.
- KOÇ, M.(2003), "Gelişim ve Din Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi", *Ekev Akademi Dergisi*, Sayı: 15, ss. 113-132.
- KOÇ, M., YAVUZER, Y., vd. (2001), *Gelişim ve Öğrenme*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- OKUMUŞ, E.(2010), "Toplum ve Ahlak Eğitimi", *Eğitime Bakış Dergisi*, Yıl: 6, Sayı: 18, ss. 28-32.
- OKUMUŞ, E. (2014), *İmandan Ahlaka Yenilenme*, İnsan Yayınları, İstanbul, 2014
- OKUMUŞ, E.(2017), "Modern Toplumda Ahlak ve Gençlik", *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 5/1, ss. 79-100.

- ÖZÇELİK, A.S.(1992), "Ali Fuad Başgil", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, Cilt: V, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, ss. 128-130.
- ÖZGÜ, H. (1973), *Genç Erkek Psikolojisi*, Özgü Yayınları, İstanbul. PALA İskender (2006), "Nasihatname", *DİA*, Cilt: XXXII, ss. 409-410.
- PEKER, H. (1991), "Çocukları ve Gençleri Suça İten Faktörler", *Diyanet İlmi Dergi*, Cilt: XXVII, sayı: 2, ss. 81-89.
- RUMİ, M.C. (2004), *Mesnevi*, Hazırlayan: Adnan Karaismailoğlu, Cilt: I, Yeni Şafak Kültür Merkezi, İstanbul.
- SEKAM (2013), *Türkiye’de Gençlik: Gençliğin Özellikleri, Sorunları, Kimlikleri ve Beklentileri*, Sekam Yayınları, İstanbul.
- SOYSALDI, H. M. (2000), "Kuran’a Göre Çalışmanın Önemi", *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 5, Elazığ, ss. 45-54.
- ŞEMİN, R. (1973), *Gençlerimizin Psiko-Pedagojik Problemleri*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- TOSUN, C. (2011), *Din Eğitimi Bilimine Giriş*, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- TURGAY, N. (1999), "Kuran ve Çalışma", *Diyanet İlmi Dergi*, cilt: 35, sayı: 2, ss. 71-78. TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu), Haber Bülteni, sayı: 13509, 17 Mayıs 2013.
- YENEN, İ. (2013), "Gençliğin Rehberlik İhtiyacı", *Diyanet Aylık Dergi*, Sayı: 266, Şubat, ss. 13-15.
- YILDIZ, T.T., ATASOY, A.R., vd (2013) "Gençlik Araştırmaları Üzerine Bir Karar Destek Sistemi Önerisi: Gençlik Veri Tabanı", *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 1, sayı: 1.
- YÖRÜKOĞLU, A. (1993), *Gençlik Çağı*, İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım.
- ZERNUCİ, B. (2011), *Talimü'l Mütellim*, Ter: Yunus Vehbi Yavuz, Feyiz Yayınları., İstanbul.